

Naczelne Dowództwo W. P.
(Sztab Generalny).

Poczta polowa Nr. 58. 19. Lutego 1920 r.

23/2

7071 J2
aa
RP

ODDZIAŁ II.

Ew/G. Nr. 5662/II.

DO

ADJUTANTURY GENERALNEJ.

w B e l w e d e r z e,

Przesyła się do wiadomości odpisy raportów
Attache wojskowego na Łotwie Nr. 110. i 111.

3 załączniki.

Za zgodność:

I. Zast. Szefa Sztabu Generalnego

K U L I N S K I p.p.

Generał pporucznik.

W. Z. Srokowski

O t r z y m u j a:

ppp

Adjutantura Generalna.

M. S. Wojsk. Oddz. II.

M. S. Zagranicznych.

WARSZAWA
ADJUTANTURA GENERALNA
WARSZAWA
7071 J2 dnia 23 / 10 / 19 20 r.
Wyszedł

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

INSTITUTE
ARCHIVES
New York

w Rydze.

№ 110

Do

Ogólna sytuacja
na Łotwie.

N.Dow.W.P. / Szt. Generalny/

O d d z i a ł II

Poczta polowa 53

1/S t o s u n k i b o l s z e w i c k o - ł o t e w s k i e .

Rozsiewane na Łotwie, szczególnie w ciągu grudnia, pogłoski o zamierzonym napadzie bolszewików na Łotwę- bazowały się na b. przesadzonych wiadomościach o koncentracji wojsk sowieckich na granicy łotewskiej, oraz na zatargach granicznych, w szczególności zaś zatargu o zamknięcie w Rydze bolszewicko-rosyjskiego dziennika „Wolja” i uwięzienie jej redaktora. Takie fale pogłosek i zaniepokojenia opinii publicznej powtarzają się na Łotwie dość często. W większości wypadków nie są one niczem poważnym umotywowane; kolportowaniem tych pogłosek zajmują się spekulanci, a także te szczęśliwsi mniejszości narodowych, które niezadowolone z gwałtownej reformy agrarnej i bezprawnych konfiskat rządu łotewskiego, nie mogą się pogodzić z istniejącym stanem rzeczy i starając się dowieść, że bez zabezpieczenia i uszanowania praw posiadania / szczególnie baroni niemieccy/ nie może być mowy o zorganizowaniu państwa, usiłują wyrzucić presję na czynniki mierodajne w kierunku zmiany polityki wewnętrznej.

Oryginalną rolę w tej akcji „robienia paniki” odegrało przedstawicielstwo francuskie, które uwiadomiło nieoficjalnie swych współobywateli o groźbie sytuacji zalecając im wyjazd. / W związku z tem stał się głośnym wyjazd z Rygi żony konsula francuskiego p. Binet /, Szef francuskiej misji wojskowej, pułk. Archen, w jednej z rozmów powiedział mi, że obawy swe napadu bolszewików na Łotwę bazował czysto mechanicznie na koncentracji wojsk bolszewickich w Witebszczyźnie. Wydaje mi się jednak, że francuzi rozmyślnie przesadzali te wiadomości, by tą drogą paraliżować do czasu angielski, niemiecki ruch handlowo-przemysłowy na Łotwie a przez nią w Rosji. / Pogłoski takie wpływały każdorazowo b. ujemnie na wszelkie handlowe i przemysłowe poczynania obliczone na dłuższą metę /.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

404

Toczące się obecnie w Rydze bolszewicko-łotewskie pertraktacje w sprawie ostatecznego uregulowania granic oraz w sprawie zawarcia konwencji kolejowej, dalej b. poważne starania bolszewików zmierające do uzyskania dla swej wyłącznej dyspozycji części portu Lipawskiego w związku z zamiarem stworzenia w Lipawie głównej bazy dla handlu z Europą, pertraktacje angielsko-bolszewickie a wreszcie ogólny rozwój stosunków łotewko-bolszewickich- bynajmniej nie wskazuje na wojenno-agresywne zamiary bolszewików w stosunku do Łotwy.

Raczej przeciwnie- obawiać się należy, że Rosja wykorzystując swego wielkiego sprzymierzeńca- łotewską socjalną demokrację, oraz swą bezkonkurencyjną przewagę tranzytowaną usiłować będzie łącznie z Niemcami wyprzeć wpływ Polski. /Nasze ciężkie położenie ekonomiczne, przewlekanie się rozstrzygnięcia kwestji politycznej- polskiej mniejszości narodowej na Łotwie, spór polsko-łotewski, wroga agitacja żydów a ostatnio i Niemców- okoliczności sprzyjające bolszewikom./

Łotewskie sfery handlowe pokładają wielkie nadzieje na handel z Rosją, a sfery rządowe spodziewają się wybitnego poprawienia stanu ekonomicznego przez tranzyt rosyjski.

Przedstawicielstwo sowieckie rozwija w tym kierunku b. żywą działalność.

Spodziewać się przeto należy, że akcja bolszewicka na Łotwie ograniczy się w najbliższym okresie dążeniem do uzyskania wpływów przede wszystkim ekonomicznych / zakładanie fabryk w Lipawie, raport Nr. 111 /, a co za tem idzie i politycznych.

2/ Stosunki łotewsko-estońskie.

Od czasu rozstrzygnięcia sporu granicznego stale się poprawiają i obecnie niema między tymi państwami żadnych poważniejszych tarć.

Ostatnio w związku z nieratyfikowaniem przez Państwa bałtyckie Konwencji Politycznej / projektu bilderlingshofskego/, powstał w sferach łotewskich zamiar zawarcia trójprzymiotnikowej konwencji z Estonją. Uczyniono w tym kierunku pewne kroki, przypuszczam jednak, że bez konkretnych rezultatów, gdyż zawarcie konwencji tylko z Łotwą nie daje Estonji poważniejszych korzyści.

3 / Stosunki łotewsko - litewskie

Jedyną źródło dotychczasowych poważniejszych nieporozumień łotewsko-litewskich - kwestja granic t.j. spór o południowy cypel Kurlandji z Połogą, o węzeł kolejowy Mosejki, i o Iłku-kartadyszczyszną w ciągu mniej więcej dwóch miesięcy przestanie istnieć, bowiem akcja sądu rozjemczego z angielskim superarbitrem prof. Simpsonem na czele ma wszelkie widoki powodzenia.

Dotychczas sąd rozjemczy zbadał stosunki w rejonie połązańskim; decyzja jeszcze nie pocięta, jednak według informacji łotewskich, wynik dodatni dla Łotwy. Obecnie komisja sądu rozjemczego bada kwestję Mosejek.

Pomijając kwestję graniczną, bardzo zresztą spokojnie traktowaną przez prasę łotewską, stosunki łotewsko-litewskie są naogół przyjazne.

4 / Stosunki łotewsko - polskie .

Stanowisko przedstawiciela Polski w Lidze Narodów wobec kwestji przyznania Łotwy de jure, nieratyfikowanie bilderigshofskiego projektu konwencji, a wręczcie usunięcie dotychczasowego łotewskiego posła w Warszawie, Keninsza, który prowadzi teraz kampanję przeciwko nam, - spowodowały niechęć i rezerwę łotewskich sfer politycznych do Polski. W związku z tem część prasy łotewskiej nieomieszkała podkreślić, że wobec katastrofalnego stanu ekonomicznego Polski i zasadniczo różniące się struktury państwowej obu krajów ściślejsze wiązanie się państw bałtyckich z Polską nie przedstawia realnych wartości. Bałtycka prasa niemiecka stara się wprost dowieść, że najbardziej korzystnym sojuszem dla państw bałtyckich jest ściśle sblizenie się Litwy, Łotwy i Estonji - bez udziału Finlandji i Polski, których interesy są odrębne. W związku z powyższym nie jest wykluczonem, że po uregulowaniu między Łotwą i Litwą kwestji granicznych dojdzie do zawarcia konwencji litewsko-łotewsko-estońskiej, a to wszystko razem pod cichym protektoratem Anglii.

W tym kierunku działają Niemcy, krótszy nawiązując coraz ~~z~~ wyższe stosunki handlowe z Lotwą, starają się przedstawić naszą gospodarkę w jaknajgorzejszym świetle.

W uregulowaniu stosunków polsko-lotewskich najpoważniejszą przeszkodą pozostaje nadal- kwestja polskiej mniejszości w Łatgalji, szczególnie w związku z bezwzględną akcją wyłączenia obywateli- cudzoziemców.

5 / Kwestja zawarcia Konwencji.

Na konferencji w Bilderlinghofie postanowiono, że niezwłocznie po ratyfikacji konwencji politycznej przez wszystkie państwa, co miało nastąpić najpóźniej do 15 grudnia, zbierze się w Rydze R a d a przedstawicieli wojskowych celem opracowania projektu konwencji wojskowej; w rzeczywistości jednak R a d a przedstawicieli wojskowych do 15 grudnia w zasadniczych kwestjach jako to wspólne dowództwo naczelne, określenie momentu wspólnego wystąpienia, rozmiar udzielanej wzajemnie pomocy osiągnęła zgodę i do zupełnego zakończenia projektu pozostało niewiele pracy.

W związku z nieratyfikowaniem projektu bilderlinghofskiego prace przedstawicieli politycznych zostały przerwane; wobec niemożności zawierania konwencji wojskowej bez uprzedniego lub co najpóźniej równoczesnego zawarcia konwencji politycznej- R a d a Przedstawicieli Wojskowych zamuszoną była prace swe przerwać.

Posiedzenia przedstawicieli politycznych nie będą wznowione przed powrotem z zagranicy min. spr. zagr. Lotwy Mejerowicza, co nastąpi około 1 lutego.

Przeto ewentualne dalsze prace R a d y Przedst. Wojsk.nad projektem Konw. Wojsk. uzależnione będą od tego, czy po powrocie Mejerowicza naszemu przedstawicielowi politycznemu uda się przeprowadzić prawne zabezpieczenie mniejszości polskiej na Lotwie oraz uzyskać koncesje transytowe, bez których nie godzimy się na zawarcie konwencji politycznej.

6 / Sytuacja wewnątrz kraju.

Pod względem politycznym nie tylko nie budzi ostatnio poważniejszych obaw, lecz raczej odwrotnie- polepszyła się znacznie. Wbrew wszelkim oczekiwaniom wielka kampanja przeciw-
rządowa łotewskich socjaldemokratów z listopada z.r. skończyła
się fiaskiem zupełnym. W Lipawie- centrze działalności i wpły-
wów socjal-komuny łotewskiej esdecy stracili przy ostatnich
wyborach do Rady Miejskiej 20% miejsc. Kampanja strajkowa nie
udała się również.

Znamiennym dla życia politycznego Łotwy jest fakt utray-
mania się gabinetu Ulmanisa od początku istnienia Łotwy / czę-
ściowa rekonstrukcja/.

7 / Nastrój wojska.

Jak to już telegraficznie meldowałem, wiadomości po-
dawane przez misję francuską o buncie w Rzeżycy były nieścisłe.
W rzeczywistości duch w armji łotewskiej jest dobry; przy nie-
zwracaniu uwagi na zewnętrzne formy stosunek oficera do żoł-
nierzy i odwrotnie b. poprawny. W obecnym stanie żołnierz ło-
tewski dla ofensywy na obcy terytorjum- małą przedstawia war-
tość, jednak w razie napadu zdolny jest do stawienia poważnego
oporu. Na średnie wyszkolenie oficerów zwrócono pilną uwagę.
Największą słabością armji łotewskiej jest brak amunicji, w zwią-
zku z czem N. Dow. W. Łotewskich zwróciło się z prośbą zskupienia
jej w Polsce, o czem meldowałem telegraficznie.-

Myszkowski.
mjr p.d. Szt.Gen.

Attaché Wojskowy przy Przedst. Pol.

w Rydze.

Nr 111

Ryga, 24 stycznia 1921 r.

Do

N.Dow.W.P./ Szt. Gen./

Oddział II

Poczta polowa 53

W załączeniu przedkładam odpis raportu konsula polskiego w Lipawie o projekcje umowy handlowej między Łotwą a Rosją.

Na szczególną uwagę zasługuje żądanie bolszewików oddania im dla celów handlowych-do wyłącznej dyspozycji- portu wojennego w Lipawie.

Ewentualne przyjęcie tego warunku przez rząd Łotewski uniemożliwiłoby nam wykorzystanie w przyszłości i tego portu dla celów naszej floty wojennej.-

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

Mysz Kowki.

mjr p.d. Szt.Gen.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

6409

R A P O R To projekcie umowy handlowej między Łotwą a Rosją.

Dn. 6. I. do Lipawy przybył nowomianowany łotewski minister Handlu i Przemysłu Berzin, który dotychczasowy gubernator Łatgalji, znany wróg Polaków.

Po przyjeździe Berzin odbył długą poufną rozmowę z Lassmanem, prezesem miejscowego związku Fabrykantów. Wieczorem w Rzymskim hotelu odbyło się zebranie członków Związku, które zajął prezes Lassman; zabierali głos poszczególni członkowie, prosząc ministra o wygłoszenie exposé o polityce handlowo-przemysłowej Łotwy oraz o odpowiedź na zapytania w najbardziej interesujących ich kwestiach. Minister wygłosił krótkie exposé, którego urzędowe streszczenie załącza się.

Najważniejszą jednak jest nieoficjalna część wieczoru. Po wyjściu Berzina Lassman zwołał Prezydium Związku na poufną konferencję i oznajmił, że Minister polecił zasięgnąć opinii fabrykantów lipawskich w sprawie propozycji, uczynionych rządowi łotewskiemu przez Fürstenberg-Haneckiego, posła Sowieckiej Rosji w Rydze.

Propozycje rządu rosyjskiego.

Rząd Sowiecki proponuje uruchomić, ewentualnie rozszerzyć działalność następujących fabryk w Lipawie:

- 1/. T-wo Zakładów wyrobów metalurgicznych - t.z. Bekera,
- 2/. Fabrykę olejów,
- 3/. Fabrykę aniliny,
- 4/. Fabrykę pilników Bielawskiego,
- 5/. Fabrykę skór "Korona" - Lassmana.
- 6./ "Pluton", t-wo akcyjne szwedzkie precyzyjnych narzędzi stalowych.

Rząd rosyjski daje na to niezbędne fundusze, żąda jednak, aby cała produkcja ich szła do Rosji; eksport do innych krajów jak również sprzedaż towarów na miejscu w Lotwie - muszą być wykluczone.

Rząd łotewski musi dać Rosji specjalne gwarancje, że produkcja pójdzie tylko do Rosji - a że w ten sposób, że fabryki pracowałyby nominaknie pod kierownictwem prywatnych osób i kontrolą rządu łotewskiego, w rzeczywistości zaś - pod najściślejszą kontrolą władz sowieckich.

Za wyroby powyższych fabryk Rosja ma płacić zagraniczną, nie zdeprecjonowaną walutą - funtami angielskimi, ewentualnie koronami szwedzkimi lub unskiem.

Poza tego Rosja zamierza urządzić w Lipawie centrum swego handlu z Anglią i Niemcami; Rosja /razem z Ukrainą/ ma prowadzić handel zamienny - ze swojej strony proponuje len, skórę, byle /głównie nierogacizną/ oraz drogie /luksusowe/ futra.

W razie gdyby propozycje jej zostały przyjęte, Rosja żąda udzielenia jej zamkniętego i niedostępnego dla innych terenu w obrębie portu wojennego; terytorjum to musi być wyłączone z pod kontroli rządu łotewskiego, a oddane wyłącznie do dyspozycji Rosjan.

Stanowisko rządu łotewskiego.

Rząd łotewski zasadniczo zgadza się na pierwszą część propozycji rosyjskich, mianowicie na oddanie Rosjanom całej produkcji wskazanych fabryk, żąda jednak gwarancji: złożenia kaucji w wysokości 10.000.000. rubli w złocie.

Kaucja ta musi być złożona na ręce pewnego prywatnego przedsiębiorstwa, pozostającego pod bardzo ścisłą kontrolą rządu łotewskiego; rząd łotewski wybrał ten sposób z tego powodu, iż się obawia, aby państwa zachodnie nie położyły w pewnych okolicznościach aresztu na to złoto.

W sprawie udzielenia terenu w porcie wojennym Lotwa zgadza się zasadniczo na propozycje Rosji, tembardziej, że po utworzeniu w Li-

pawie wolnego portu, co ma nastąpić w niedalekiej przyszłości, Rosja jak zresztą i inne państwa uzyska tam tereny - mniej lub więcej obszerne.

Nadanie Rosji terenu w porcie, oraz zamiary Rosji co do zesrod-
kowania w Lipawie swego handlu z Zachodem /w pierwszej linji z An-
glją i Niemcami/, szczególnie po dokonaniu zamierzonego przerobie-
nia przez rząd łotewski sieci kolejowej z Rygi do Lipawy na szeroko-
kotorową /rosyjską/, uczyni z Lipawy port o nadzwyczajnym znaczeniu

Rząd łotewski kładzie również nacisk na włączenie w sferę kon-
wencji handlowej - Ukrainy i innych państw bałtyckich /Finlandji i
Estonji/, oraz poniekąd Polski. - Powszechnie znana jaskrawa ano-
malja, jaką jest korytarz gdański, ewentualnie po 1-2 latach przes-
tanie istnieć i Polska, odcięta od Gdańska, będzie musiała zwrócić
się do Łotwy, aby mógł korzystać narówni z innymi z przyszłego por-
tu Lipawy.

Taki ten plan rząd łotewski poddaje opinii Związku Fabrykantów
i po ewentualnem zaaprobowaniu przez niego - zamierza zwrócić się
po aprobatę do rządów angielskiego i niemieckiego.

Po krótkich debatach Prezydium Związku Fabrykantów w zupełności
aprobowano plan i zapatrywania rządu łotewskiego.

Przebudowa sieci tramwajowej w Lipawie.

W ścisłym związku z zamierzoną umową handlową z Rosją jest pro-
jekt przebudowy i rozszerzenia sieci tramwajowej w Lipawie. Obec-
nie tramwaj nie dochodzi do samego portu i ma wadliwie obrany kie-
runek linji; zamierzeniem jest przedłużenie linji aż do terenu, któ-
ry ewentualnie będzie oddany Rosji, zmiana kierunku linji, udo-
godnienie komunikacji portu ze stacją i z miastem, przebudowa is-
tniejącego wąskiego toru na szeroki, oraz budowa drugiego toru i
zwiększenie taboru.

Komitet Giełdowy, jak słychać, określił w przybliżeniu koszty
najniezbędniejszych robót na 9. milionów rb. łot., rząd łotewski
jakoby ma zamiar wyasygnować na to 7. milionów rubli.

Konsulat i misja handlowa Rosji Sowieckiej.

W tych dniach będzie utworzony w Lipawie Konsulat sowiecki z niejakim wasiljewym na czele. Konsulat ma zatrudniać z górá 50 osób i zajmować lokal o 20 pokojach; obecnie konsulat pracuje nieoficjalnie i w niepełnym komplecie, lecz b.energicznie sondując sytuację ekonomiczną Lipawy wogóle i ważniejszych fabryk, o których była wyżej mowa, w szczególności.

Przy konsulacie jest już zorganizowany specjalny wydział propagandy; w tym celu prowadzą się pertraktacje o kupno jednej z tutejszych drukarni.

W sobotę dn.15.b.m. do Lipawy przybyła specjalna misja handlowa sowiecka, która, po dokładnem obejrzeniu portu handlowego, wynajęła tam kilka dużych składów.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

7-413
77

EXPOSE ŁOTEWSKIEGO MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU -p. BERZINA
wyżłoszone na zebraniu członków Związku Fabrykantów w Lipawie
W DNIU 6 LUTYCZNA 1921 r.

Na wstępie minister zaznaczył, iż głęboko wierzy w rozkwit w najbliższym czasie Lipawy, które niewątpliwie stanie się ośrodkiem życia handlowo-przemysłowego Łotwy.

Zdaniem ministra, ogólny rozkwit Łotwy może nastąpić tylko w tym wypadku, jeżeli ona nie będzie stawiała przeszkód Rosji w sferze ekonomicznej; to winno być wytyczną polityki celnej Łotwy.

Bez kapitałów zagranicznych Łotwa nie będzie mogła uruchomić przemysłu, należy przeto wytworzyć najbardziej dogodne dla nich warunki /aczkolwiek kapitały te nie mogą być zupełnie zwolnione od podatku/

Monopol państwowy na len i skórę rząd zamierza w najbliższym czasie skasować jednocześnie ze zlikwidowaniem ministerjum aprowizacji; odroczyć to nieco może jedynie spadek waluty łotewskiej który ma miejsce w ostatnim czasie.

W kwestji zwolnienia od cła importowanych maszyn, o co usilnie ubiega się Związek Fabrykantów, minister widzi poważne przeszkody.

Istniejące przepisy, dotyczące importu towarów, rząd zamierza w najbliższym czasie pdać rewizji - w tym kierunku, aby został utrzymany podział tylko na dwie kategorie towarów, mianowicie: w w ó z k t ó r y c h j e s t d o z w o l o n y i n i e d o z w o l o n y .

W Lipawie ma być utworzona instytucja, rozstrzygająca sprawy natury handlowej i przemysłowej; między innymi ma być utworzona Komisja do udzielania pozwoleń na w w ó z i w y w ó z t o w a r ó w ; w R y d z e w ó w c z a s r o z s t r z y g a ł y b y s i ę w ó w c z a s ~~sporne~~ ^{sprawy} sporne.

Za zgodność:

*Typodrukarnia
Józef. Kautel.*

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

/-/ E. Łopato.